

- katzaile»aren bitartez, berriz, hizkuntz ordezkapenera joan daiteke.
- g) «Eragilea/jasalea», sortzaile eta jasotzaile baldin bada; edo-ta jasotzaile (zein sortzaile).
- h) «Diglosioa/diglosigabea» (ikus honetaz *Diglosia* lema) ukipenean dauden bi hizkuntzen harremanetan eta erabileran banaketa zuzena, edo partiketa, dagoen ala ez dagoen kontu. Honi buruzko baldintzaileak, hauek dira: hizkuntza berean ematen diren barietate linguistikoak (→argota, →dialektoak, →koinea, mintzaira idatzia, eta abar); ukipenean dauden mintzairak; gizartezko eremu eta betekizunak (adibidez: familia, jokoak, eskola, administrazioa, eta abar); baita aipatuak diren topiko edo gaiak. Hemen baleudeke bestelako izendapen batzu: «elebitasun instituzionala», «ofiziala», «eskola-koa», edo «elebitasun berezia», «kulturazkoa», eta abar.
- i) «Harremanetarakoa» («funtzionala» ere deitua zenbait aldiz) /«berdintzailea». Lehenengoa beste hizkuntzaz baliatzen diren pertsonekin edo giza-taldeekin mintzatzeko, eta ez besterako erabiltzen da; bigarrenak beste hizkuntzan mintzatzan den gizarte edo talde sozialean integrazioa du helburua. Arrazoin eragileak dira bereizgarria, hitz batez; eta horregatik erabili izan da gehien-gehienik gizabanako mailan.
- j) «Goiztarra»/«berankorra», nagusia bestela esanik. Lau urteak bete baino lehenago edo bete ondoren.
- k) «Naturala»/«ez-naturala», edo ezarria (edo «berezkoa/ezarria»).
- l) «Onartua»/«ez onartua» eta abar.

Ohar bat egin beharra dago hemen: hitz eta dikotomia horiek guztiak erlazio-batasun osoan erabili behar direla (bakanka baizik ez dira elkarren ukatzaile); eta dikotomia bakoitzaren zedarriketean gertatu ohi diren mailaketa-diferentziak ere ezin direla ahaztu.

M. J. Azurmendi
Itz.: Txillardegi

Elebitasun orekatua

Teoriaren mailan «elebitasun orekatua» gerta badaiteke ere, halako batasuna badago itxuraz ikertzaileen artean: praktikan, eta gaur gaurkoz bederen, ezinezkoa da. Hala ere, →elebitasunen artean motarik desiragarriena denez gero, baita zenbait gizartetan bilatua den eredu soziolinguistikoa ere, borobiltasun-nahirik batere gabe, honela zedarritzen saia gaitzke:

1) *Gizabanazko mailan*

a) Hizkuntzazko ikuspegiaren arabera, hau uler liteke: →gaitasun linguistikoaren ezaguera-maila berbera izatea bi hizkuntzetan; eta, batera, hizkuntza bakoitzean «gaitasun linguistiko» hori ahalik eta gorena izatea; edo-ta, gutxienez, elebakarrarengan gertatu ohi den gaitasun-maila bera. (Hipotesi honen arabera, inolako →«hizkuntz interferentzia»rik ez egotea pentsa liteke)).

b) Soziologiaren ikuspegiaren arabera: bi hizkuntzek garrantzi edo irudi berbera edukitzea; eta, beraz, biekiko istimu eta jarrera berdinak izatea (ahalmenaz, ospez, gizarte-egoeraz, eta abar). Eta, hori guztia dela bide, bai nolakotasunez bai zenbatasunez, bi mintzairok erabilkuntza berbera egitea.

c) Psikologiaren ikuspegiaren arabera: barne-baretasun osoa izatea: berez-kotasuna osoa izatea, hizkuntza bata zein bestea erabiltzekotan, biok berdinzki, inolako baldintzarik gabe (eta hau edozein hizketa-lagunekin, edozein gizartelalor edo betebeharretan, edozein gai edo topikotan, eta abar).

d) Historiaren ikuspegiaren arabera: gaurko elebitasun-→egoeraren egonkortasunari buruzko segurtamena; baita jarraikitasun hori mugagabe gertatuko dela jakiteko ere.

2) *Gizarte eta lurralde mailan*

a) Barne-taldeak (bertakoak) eta kanpo-taldeak (kanpotikakoak), bai pertsonen mailan bai gizarte-taldeenean, maila berean elebidunak izatea adieraziko luke horrek delako barne-talde, gizarte edo lurraldean. Euskal Herrian, esate bate-

Elkargoa

rako, hauxe adieraziko luke: bai euskotarrek bai euskotar ez direnek, berdinzki erabiliko lituzketela euskara eta erdara.

b) Bai aginteari dagokionez, bai gizarte-gradu edo «status»ari buruz, bai betekizunari buruz, eta abar, bi hizkuntzen artean berdintasun osoa gertatzea.

c) Bioi buruz ere, entzutez, ospez eta balorazioz, berdintasuna izatea.

d) Kultur hazkunde berbera izatea, zenbatusunaz eta nolakotasunaz: bi hizkuntzotan, bi hizkuntzoz eta bi hizkuntzoi buruz.

e) Bi hizkuntzoi buruz, era berean, nolanahiko indar-iturri guztietan, banaketa berdintzailea izatea, eta «gizarte-kostu» berbera.

f) Bi hizkuntzok, «nazioarteko harreman-hizkuntza» bihurtzeko aukera bera izatea.

g) Bi hizkuntzok, azkenik, gizarte horretan berean, «gizarte-hizkuntza» izateko bidea zinez izatea.

M. J. Azurmendi
Itz.: Txillardeggi

Elkargoa

asociación / association / association

Sin.: ASOZIAZIOA

1) →Hitz-elkargoa esaten diogu, unitate jakin baten eta unitate sor bat edo gehiagoren artean gerta daitekeen erlazio-multzoiari. Elkargozko loturek sail birtual batean elkartzan dituzte item-ak. Horrela, bada, norbaiti, hitz bat ematen bazaio eta horrekin loturik bururatzan zaizkion guztiak esateko agintzen bazaio, erantzun bezala emandako hitz guztiak hitz-elkargoa osatzen dute. Era horretan, birtual zen erlazioa ukigarri edo-ta erreparagarri bilakatzen da. Asoziazio-erlazio hauek elkarturiko hitzen →ezaugarri semantikoei zor zaie, edo-ta sarri askotan elkarrekin gertatzeagatik sorturiko esperientziari.

2) Katea mintzatuan hurbil dauden bi hitzen arteko elkargoa, *elkargo sintagmatikoa* deitzen da. Esate baterako, norbaitek *lapikokoa* unitateari *jatea* erantzuten edo-ta lotzen badio, *elkargo sintagmatiko* bat gertatu dela esango dugu. *Elkargo paradigmaticoa* zera da berriz, katea mintzatuaren toki berean ager daitezkeen bi unitateren artekoa. Horrela, *lapikokoa* unitateari *zopa* erantzuten bazaio, unitate bi horien arteko elkargoa *paradigmatikoa* dela esango dugu.

Elipsia

ellipse / ellipse / ellipsis

Perpaua batetan, atal hau edo hura kendu, eta funtsezko →adiera oraindik ere ulergarria delarik, *elipsi* bat egin dugula esango dugu. Hein batez, beraz, adierazkien *ekonomigintzan* jokatu dela esan daiteke. Gramatika bihurtzailearen iritziz, bai perpaua osoan, bai elipsi-bidez laburtutakoan, berbera da sakoneko →egitura; eta horrek azaltzen du, adierari dagokionez, bi moldeon kidetetasuna. Esate baterako:

Sagarrek berrogei pezeta balio dute, eta udareek hirurogei

Alegia, udareek hirurogei pezeta.

Elisioa

elisión / élision / elision

→Hitz-mugan gertatzen den konbinaziozko fonetikako fenomeno da elisioa, eta honetan datza: hitz-bukaeeran dagoen →bokal tonugabea galdu egiten da hurrengo hitza bokalez hasten denean. Esate baterako, *l'extension, l'amie*, etab. Zenbait hizkuntzatan, beti gertatzen da elisioa katea mintzatuan barrena, hitzen artean etenaldirik egiten ez denean.

Elkarketa

combinación / combinaison / combination

1. Hizkuntzaren mailako unitate bat, hizketa mailan, →enunziatu bereko beste elementuekin harremanetan jartze-prozesua da elkarketa.

2. →Fonetika mailan, bi artikulazio edo gehiago, bateratasunez edo albokotasunez antolatzeari esaten zaio *elkarketa*. →Fonema konplexuak bi artikulazio bateraturen elkarketatik sortzen dira (bata →herskaria, bestea →igurzkaria, →afrikatuen kasuan; esaterako, euskal /c/ «tz» edo /ć/ «ts»). Bata bestearen alboan dauden fonemak elkartzeko, baditu hizkuntza bakoitzak bere arauak; eta fonema hauek elkarren gain duten eraginarengatik, →aldaketak gertatu ohi dira. Horrela, euskaraz, aurreko fonemaren arabera /k/ edo /g/ aurkituko dugu: /n/, /l/ eta batzuetan /r/ →kontsonanteen ondoren, /g/ →ozena, gainerantzeko fonemen ondoren, berriz, /k/ →gorra: *ongi, ederki*.

Elkarrekikoa

reciproco / réciproque / reciprocal

Bi elementu izan, eta bata bestera eramaten duenean, eta alderantziz, bi elementu horiek *elkarrekikoak* direla esaten da.